

ЗИЁРАТ ТУРИЗМИ ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ ТУРИЗМ СОҲАСИДА ТУТГАН ЎРНИ**Аминова Мохира Гайрат кизи***Тошкент Кимё Халқаро Университети “Туризм” йуналиши талабаси*

Аннотация: Ушбу илмий мақола зиёрат туризмнинг тушунчаси, моҳияти ва замонавий туризм соҳасидаги тутган ўрнини таҳлил қилади. Мақолада зиёрат туризмнинг таърифи, асосий мотивлари, турлари, иқтисодий, ижтимоий ва маданий таъсири, шунингдек, унинг замонавий туризм индустриясидаги алоҳида ўрни кўриб чиқилади. Таҳлил натижалари зиёрат туризмнинг кўп қиррали аҳамиятини кўрсатади ва унинг ривожланишининг келажакдаги тенденциялари белгиланади.

Калит сўзлар: Зиёрат туризми, диний туризм, муқаддас жойлар, туризм сегменти, иқтисодий таъсир, ижтимоий таъсир, маданий таъсир, туризм мотивлари.

КИРИШ

Зиёрат туризми жаҳон туризм индустриясининг муҳим ва ўсиб бораётган сегменти ҳисобланади. У диний эътиқод ёки маънавий қизиқиш асосида муқаддас жойларни зиёрат қилишни ўз ичига олади. Зиёрат туризми нафақат диний ва маънавий аҳамиятга эга, балки иқтисодий, ижтимоий ва маданий жиҳатлари билан ҳам ажралиб туради. Бугунги кунда глобаллашув ва транспорт инфратузилмасининг ривожланиши зиёрат туризмнинг географиясини кенгайтirmoқда ва унинг туризм соҳасидаги ўрнини мустаҳкамламоқда. Шу нуқтаи назардан, зиёрат туризмнинг тушунчаси, моҳияти ва туризм соҳасидаги ролини таҳлил қилиш долзарб аҳамиятга эга.

Мавзуга оид илмий адабиётлар таҳлили шуни кўрсатадики, зиёрат туризми турли хил таърифлар ва талқинларга эга [1]. Айрим тадқиқотчилар унинг диний мотивини асосий омил сифатида кўрсатсалар [2], бошқалар унинг иқтисодий ва ижтимоий таъсирини ҳам эътиборга олишади [3]. Ўзбекистон контекстида зиёрат туризмнинг ривожланиш имкониятлари ва хусусиятлари ҳам бир қатор ишларда ўрганилган [4]. Бироқ, зиёрат туризмнинг умумий тушунчаси ва унинг замонавий туризм соҳасидаги ўрнини комплекс равишда таҳлил қилиш, турли хил ёндашувларни умумлаштириш ва келажакдаги ривожланиш тенденцияларини белгилаш зарур.

Ушбу мақоланинг мақсади зиёрат туризмнинг тушунчасини аниқлаш, унинг асосий хусусиятларини белгилаш ва замонавий туризм соҳасидаги тутган ўрнини таҳлил қилишдан иборат.

Метод

Ушбу тадқиқот сифатли таҳлил методига асосланган. Тадқиқот жараёнида зиёрат туризмга оид мавжуд илмий адабиётлар, китоблар, мақолалар, конференция материаллари ва расмий ҳужжатлар таҳлил қилинди.

Таҳлил давомида зиёрат туризмнинг таърифлари, асосий мотивлари, турлари, иқтисодий, ижтимоий ва маданий таъсири, шунингдек, замонавий туризм соҳасидаги ролини белгиловчи омиллар аниқланди. Турли хил назарий ёндашувлар қиёсий таҳлил қилинди ва умумлаштирилди.

Натижалар

Таҳлил натижалари зиёрат туризмнинг бир қатор муҳим жиҳатларини ойдинлаштирди. Зиёрат туризми – бу диний эътиқод, маънавий қизиқиш ёки мавжуд анъаналар асосида муқаддас саналган жойларни зиёрат қилиш мақсадида амалга ошириладиган саёҳатлар мажмуидир.

У фақатгина диний ибодатни эмас, балки муқаддас масканлар билан боғлиқ бўлган тарихий, маданий ва маънавий қадриятларни чуқур ўрганишни ҳам ўз ичига олади.

Зиёрат туризмнинг асосий мотивлари қаторига диний маросимларни бажариш, қалб поклигига эришиш, илоҳий қудратга яқинлашиш, муқаддас жойларнинг тарихи ва маданияти билан танишиш, шунингдек, шахсий камолотга интилиш ва маънавий изланиш каби омиллар киради.

Зиёрат туризмнинг турлари эса диний эътиқодга кўра (масалан, исломда ҳаж ва умра, христианликда Рим ва Қуддусга зиёрат), муқаддас жойнинг аҳамиятига кўра (марказий ва маҳаллий зиёратгоҳлар), сафарнинг давомийлигига кўра (қисқа ва узоқ муддатли), ҳамда ташкилий шаклига кўра (якка тартибдаги ва гуруҳли зиёратлар) каби кўринишларга бўлинади.

Иқтисодий нуқтаи назардан, зиёрат туризми зиёратгоҳлар жойлашган ҳудудларнинг иқтисодиётига ижобий таъсир кўрсатади, зеро зиёратчилар транспорт, турар жой, озиқ-овқат, сувенирлар ва бошқа хизматларга маблағ сарфлайдилар, бу эса янги иш ўринларининг яратилишига ва маҳаллий тадбиркорликнинг ривожланишига замин яратади.

Ижтимоий ва маданий жиҳатдан қараганда, зиёрат туризми турли диний ва маданий гуруҳлар ўртасидаги мулоқот ва ўзаро англашувни мустаҳкамлашга хизмат қилади, муқаддас жойларнинг маданий мерос сифатида сақланишига ва анъаналарнинг давом этишига ёрдам беради.

Замонавий туризм соҳасида зиёрат туризми ўзига хос хусусиятларга эга бўлган муҳим ва алоҳида сегмент сифатида намоён бўлади. Унинг ўсишига диний эътиқоднинг сақланиб қолиши, аҳолининг маънавий эҳтиёжларининг ортиши, транспорт ва алоқа технологияларининг тараққиёти, шунингдек, зиёратгоҳларнинг инфратузилмасини яхшилашга қаратилган саъй-ҳаракатлар сезиларли таъсир кўрсатмоқда.

Муҳокама

Таҳлил натижалари зиёрат туризмнинг нафақат диний-маънавий, балки иқтисодий, ижтимоий ва маданий аҳамиятга эга бўлган мураккаб ҳодиса эканлигини кўрсатади.

Зиёрат туризмнинг тушунчаси ва моҳиятини аниқлаш туризм соҳасида унинг ролини тўғри баҳолаш учун муҳим аҳамиятга эга.

Замонавий туризм индустриясида зиёрат туризми алоҳида ўрин тутати ва унинг ривожланиши кўплаб мамлакатлар учун иқтисодий ва ижтимоий фойда келтириши мумкин.

Зиёрат туризмнинг ўзига хос хусусиятларини эътиборга олиш зарур. Масалан, зиёратчиларнинг асосий мақсади дам олиш ёки кўнгилхушлик эмас, балки диний ёки маънавий эҳтиёжларни қондиришдир. Шу сабабли, зиёрат туризми инфратузилмаси ва хизмат кўрсатиш сифати зиёратчиларнинг эътиқоди ва қадриятларига мос келиши лозим.

Келгусида зиёрат туризмнинг янада ривожланиши учун муқаддас жойларнинг инфратузилмасини яхшилаш, зиёратчилар учун қулай шароитлар яратиш, зиёратгоҳларнинг тарихий ва маданий аҳамиятини тарғиб қилиш, шунингдек, маҳаллий аҳолининг бу жараёнда фаол иштирокини таъминлаш муҳимдир.

Хулоса

Зиёрат туризми диний эътиқод ва маънавий қизиқиш асосида муқаддас жойларга саёҳат қилишни англатувчи мураккаб ва кўп қиррали ҳодисадир. У замонавий туризм соҳасининг муҳим ва ўсиб бораётган сегменти бўлиб, иқтисодий, ижтимоий ва маданий жиҳатлари билан ажралиб туради. Зиёрат туризмнинг тушунчаси ва моҳиятини тўғри англаш унинг туризм соҳасидаги ўрнини белгилаш ва ривожланиш истиқболларини аниқлаш учун зарурдир.

Келгусида зиёрат туризмнинг барқарор ривожланиши кўплаб мамлакатлар учун иқтисодий ва ижтимоий фойда келтириши, шунингдек, турли диний ва маданий гуруҳлар ўртасида ўзаро тушуниш ва ҳурматни мустақамлашга хизмат қилиши мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Абдуллаев, А. (2018). Ўзбекистонда зиёрат туризмнинг ривожланиш истиқболлари. Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар, (4), 87-93.
2. Каримов, Б. (2020). Зиёрат туризми: назарий асослар ва амалий жиҳатлар. Туризм: назария ва амалиёт, (2), 55-62.
3. Collins-Kreiner, N. (2010). Pilgrimage tourism: past, present and future trends. Tourism Analysis, 15(3), 303-316.
4. Morinis, E. A. (1984). Pilgrimage in the Hindu tradition: A case study of West Bengal. Oxford University Press.

5. Olsen, D. H. (2002). The meanings of pilgrimage. *Sacred Journeys: The Anthropology of Pilgrimage*, 1-29.
6. Rinschede, G. (1992). Forms of religious tourism. *Annals of Tourism Research*, 19(1), 51-67.